

keerd aanhalen, in het belang van de auteur zelf door de promotiecommissie verboden moet worden.

Willem Frijhoff
Vrije Universiteit Amsterdam

Wil Albeda (i.s.m. Roelof Bouwman en Maurits van den Toorn), *Ik en de verzorgingsstaat. Herinneringen van Wil Albeda* (Amsterdam: Boom, 2004) 270 p. ISBN 9085060273

Willem Albeda's meest in het oog springende functie was die van minister van Sociale Zaken in het kabinet-Van Agt I (1977-1981). Het ambtsterrein van het departement van Sociale Zaken en Werkgelegenheid omvat arbeidsverhoudingen, arbeidsmarktbeleid en sociale zekerheid. Dit zijn tevens de belangrijkste onderwerpen waarover sociale partners met of zonder de overheid overleg plegen in overlegorganen als de SER en de Stichting van de Arbeid. Een minister van Sociale Zaken is dan ook in zekere zin de minister van de overlegeconomie, een rol waarvoor Albeda blijkens deze boeiende herinneringen goed geëquipeerd was.

In dit boek schetst Albeda een beknopt beeld van zijn veelzijdige carrière, waarin hij allerlei functies in het Nederlandse sociaal-economische bestel bekleedde. In zijn eerste baan als economisch adviseur bij de Christelijke Bouwarbeidersbond NCB in 1951 trad de econoom Albeda in de voetsporen van zijn vader, een gereformeerde Fries die actief was in de christelijke vakbeweging. Spoedig werd hij ook redactielid van het bondsblad *De Opbouw* en daarmee vond – in zijn eigen woorden – Albeda's introductie plaats in de Nederlandse overlegeconomie. Gedurende zijn hele werkzame leven bekeek hij die overlegeconomie van alle kanten; van de zijde van de christelijke vakbeweging (Bouwen Houtbond en CNV), vanuit politieke functies (Eerste Kamer fractievoorzitter ARP; minister van Sociale Zaken), in overleginstanties (SER), met wetenschappelijke bril (universiteiten en WRR), als lid van adviescommissies en als bemiddelaar. Hij maakte zelfs een blauwe maandag het perspectief van de werkgever tot het zijne toen hij in de jaren 1960-1961 in dienst van Philips arbeidsmarktonderzoek deed. De episode als minister van Sociale Zaken in het kabinet-Van Agt I was er dus maar één in een lange reeks van functies. Om deze reden, maar ook omdat Albeda de beschrijvingen van alle fases van zijn leven lardeert met citaten van zijn (vroegere) analyses over de overlegeconomie, zijn deze memoires veel meer dan de herinneringen van een minister.

Tegelijkertijd kwamen in Albeda's ministerschap allerlei persoonlijke en politieke ontwikkelingen samen. Zijn voorgangers op het departement, Gerard Veldkamp, Bauke Roolvink en Jaap Boersma publiceerden hun herinneringen al eerder. Zodoende zijn er nu twee weinig eenduidige decennia in de ontwikkeling van de overlegeconomie (1961-1981) door betrokken bewindslieden geboekstaafd. Deze jaren omvatten de laatste fase van de uitbouw van het royale Nederlandse sociale zekerheidsstelsel – en het meteen daarop volgende moeizame begin tot herbezinning daarvan. Bovendien waren dit de jaren waarin duidelijk was dat de geleide loonpolitiek niet zou terugkeren, terwijl een goed werkend systeem van vrije loonvorming nog vorm moest krijgen.

Op beide terreinen bleek er voor minister Albeda weinig eer te behalen. Waar zijn voorganger Boersma (kabinet-Den Uyl) zelfs in tijden van crisis nog uitbreiding van het sociale zekerheidsstelsel kon bewerkstellingen met de Algemene Arbeidsonge-

schiktheidswet en de invoering minimum jeugdloon, was Albeda's taak vooral beperkt tot het afwenden van de aanvallen van de minister van Financiën, Frans Andriessen.

Ook op het gebied van loonvorming waren de mogelijkheden van Albeda gering, vooral omdat hij daarvoor afhankelijk was van de sociale partners – en niemand wist dit beter dan Albeda zelf, zo blijkt uit dit boek. Veldkamp had in de jaren zestig nog geprobeerd om met een beroep op de 'interne coördinatie' van de centrale werkgevers- en werknemersorganisaties de gewenste gematigde loonontwikkeling te stimuleren. Maar de macht op de arbeidsmarkt was verschoven. Als jonge medewerker van de Bouwbond NCB was Albeda al in de jaren vijftig geconfronteerd met de spanning tussen directe belangenbehartiging en het dragen van nationale verantwoordelijkheid, toen een lid hem toevoegde: 'Waar bent u eigenlijk mee bezig? Legt u ons het regeeringsbeleid uit, of moeten we aannemen dat u permanent bezig bent om dat beleid om te buigen?' (p. 37) Was de wederopbouw nog goed voor het doorslaan van de balans naar 'verantwoordelijk' gedrag van de vakbeweging, onder invloed van de hoogconjunctuur verschoof de macht steeds meer naar 'de basis'. Als CNV-bestuurder in de periode 1961-1966 maakte Albeda deze afbrokkeling van de macht van de vakcentrales van dichtbij mee. Voor Albeda persoonlijk bood dit proces de gelegenheid om zijn late roeping als bemiddelaar te ontdekken. In 1972 was hij voorzitter van een bemiddelingscommissie in een conflict tussen de vakcentrales bij de onderhandelingen over een CAO in de metaalindustrie.

Gepokt en gemazeld in de praktijk van de overlegeconomie was het voor Albeda als minister van Sociale Zaken zonneklaar dat de crisis bestreden moest worden door het neocorporatieve bestel weer op gang te brengen – met de juiste wisselwerking tussen alle niveaus. Overeenkomsten aan de top zonder draagvlak zouden nooit kunnen leiden tot échte loonmatiging, die ook in zijn ogen noodzakelijk was om de verzorgingsstaat betaalbaar te houden. De deceptie van Albeda over het torpederen door de FNV achterban van het zogenaamde 'bijna-akkoord' in 1979, is in dit boek nog steeds voelbaar. Deze teleurstelling tekent de ambiguïteit van zijn positie als minister. Albeda propageerde immers jarenlang het vrijwillige overleg als het enig werkbare mechanisme voor loonvorming en loonmatiging. Het was dan ook met tegenzin dat hij in 1980 de zoveelste loonmaatregel nam. Zijn opvolger Jan de Koning kreeg het Akkoord van Wassenaar in de schoot geworpen, zo constateert Albeda enigszins bitter. Dit was misschien zuur voor Albeda, maar kennelijk had de revitalisering van het overlegbestel zoals hij dat zelf graag zag meer tijd nodig.

Albeda's vele carrièrewendingen en nevenfuncties – naar eigen zeggen voortspruitend uit een zekere ongedurigheid – leveren ook inkijkjes buiten de nationale politiek op. Zo beschrijft Albeda zijn bijdrage aan de opkomst van microkrediet als erkend instrument in ontwikkelingssamenwerking. Gezien Albeda's maatschappijvisie met de nadruk op ontwikkeling van onderop, lijkt het niet meer dan logisch dat hij in de jaren zeventig betrokken raakte bij de ontwikkelingscoöperatie EDCS (Ecumenical Development Cooperative Society). Maar het was in eerste instantie zijn commissariaat bij de Algemene Bank Nederland die hem aantrekkelijk maakte voor EDCS, dat graag goede banden met het particuliere bankwezen wilde. Dit is slechts een voorbeeld om aan te geven dat deze recensie geen recht kan doen aan de vele facetten van sociaal-economische ontwikkeling die in dit boek op een persoonlijke manier aan de orde komen.

*Doreen Arnoldus
Vrije Universiteit Amsterdam*